

NİNNİLERİN ÇOCUKLARIN DİL VE ZİHİNSEL GELİŞİMİNE
ETKİSİEFFECTS OF LULLABIES ON LINGUISTIC AND MENTAL
DEVELOPMENT OF CHILDREN*Firdevs GÜNEŞ****Özet:**

Kültürümüzde ninnilerin önemli bir yeri vardır. Eskiden ninnilerin çocukları uyutmak için söylendiği sanılıyordu. Oysa yeni araştırmalar ninnilerin çocukları eğitmek için söylendiğini ortaya koymaktadır. Ninniler çocukların dil, zihinsel, duygusal, sosyal ve bedensel gelişimlerine önemli katkılar sağlamaktadır. Ninniler, erken yaşlarda zihin gelişimine yardımcı olmaktadır. Çocukta dilin ses özelliklerini keşfetme, sesleri tanıma, hece ve kelimeleri fark etme becerilerini geliştirmektedir. Böylece dinleme, konuşma ve okumaya alt yapı oluşturmaktadır. Ninnilere önem verilmeli, annelere ninnilerin yararları konusunda gerekli bilgiler verilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Ninniler, Dil ve Zihinsel Gelişim, Çocuklar.

27

Abstract:

Lullabies have a great importance in our culture. It was thought that lullabies just helping the babies and children with falling into sleep, in old times. According to the new researches, it is understood that lullabies are told to educate the children. Lullabies provide a contribution on linguistic, mental, emotional, social and physical and mental development of children. Especially in the early age, like babies, lullabies help the improvement of the mental development. For the children it helps to improve the skill of discovering the sound features of language, recognizing the sounds, and noticing syllable and words. Thus, it constitutes a base for the listening, speaking and reading. So, lullabies should be considered very important and necessary information about lullabies are given to the mothers.

Key words: Lullabies, Linguistic and Mental Development, Children.

1. Giriş

Dil, öğrenmenin kalbi, insan beyninin sınırsız bir becerisidir. İnsanlar dil becerilerini kullanarak öğrenir ve düşünme, anlama, sorgulama, sorun çözme gibi zihinsel becerilerini geliştirirler. Dil, insanların duygu ve

* Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi İlköğretim Bölümü – Ankara
firdevs.gunes@gmail.com

düşüncelerini ifade etmesini, iletişim kurmasını, zihinsel ve sosyal yönden etkileşmesini, dış dünya ile bütünleşmesini ve kültürün nesilden nesile aktarılmasını sağlar. Ayrıca sosyal ilişkileri geliştirme, iş birliği yapma, çatışmaları yönetme, sorunları çözme gibi becerileri de önemli katkılar getirir. Bu nedenle çoğu ülkede erken yaşlardan itibaren dil ve zihinsel becerileri geliştirecek bir eğitim üzerinde durulmaktadır.

Dil ve zihinsel becerileri geliştirme açısından aile ve okul öncesi eğitimi çok önemlidir. Çünkü 0-6 yaşlarda beden, dil ve zihin gelişimi çok hızlı ilerlemektedir. Bu dönemdeki gelişmeler çocuğun yaşamını ve geleceğini belirleyici olmaktadır. Bu dönemde çocuklara verilecek eğitimin içeriği, yaklaşım ve yöntemleri özenle seçilmelidir. Son yıllarda çoğu gelişmiş ülkede yapılandırıcı eğitim yaklaşımı uygulanmaktadır. Bu yaklaşımda çocukların davranışlarını değil zihnini geliştirmeye ağırlık verilmektedir. Çocukların dil, zihinsel, duygusal, sosyal ve bedensel becerileri geliştirilmeye çalışılmaktadır. Bu becerilerle çocukların kendilerini geliştirmeleri, toplum yaşamına aktif katılmaları, yaşam boyu öğrenmeyi sürdürmeleri ve geleceklerine yön vermeleri beklenmektedir.

Yapılandırıcı yaklaşıma göre çocuklar öğrenmeye anne karnında başlamakta, okula gelinceye kadar çeşitli bilgi ve becerileri öğrenmektedir. Çocuklar okula boş bir zihinle değil, okul öncesi dönemde öğrendikleri bilgilerle yani ön bilgileriyle gelmektedirler. Eğitim sürecinde çocukların ön bilgileri çok önemli olmaktadır. Çünkü öğrenirken yeni bilgiler ön bilgilere ve zihinsel yapıya göre anlamlandırılmaktadır. Çocuğun önbilgileri ve zihinsel yapısı yetersiz ise öğrenme sürecinde sorunlar yaşamaktadır. Bunun için yapılandırıcı yaklaşımda çocukların dil ve zihinsel becerilerini geliştirmeye ayrı bir önem verilmektedir. Çünkü bu beceriler çocukların ön bilgilerini zenginleştirmeye, zihinsel yapılarını geliştirmeye ve aktif öğrenmeye önemli katkılar sağlamaktadır (Güneş, 2007, a, c).

Okul öncesi dönemde öğrenme “dinleme” ile başlar. Dinleme bebeklerde ilk öğrenme kanalıdır. Bebekler anne karnında 5. aydan itibaren dışarıdan gelen sesleri dinlerler. Bu nedenle aileler bebekle konuşmalı, çeşitli sesleri ve kelimeleri duymasını sağlamalıdır. Özellikle annenin sözleri bebeğin geleceği açısından çok önemli olmaktadır. Beşikte ninniler söylemek, yumuşak sesli konuşmalar yapmak, yemekte, banyoda, uyumadan önce konuşmak bebeğin gelişimini olumlu yönde etkilemektedir. Sadece anne değil ailenin diğer üyeleri de ilk günden itibaren bebekle konuşmalı, ninniler söylemeli ve onunla iletişim kurmalıdırlar. Ninniler ve konuşmalar bebekte dinleyerek öğrenmeye yardım etmektedir. Çocukların erken yaşlardan itibaren dil ve zihinsel becerilerini geliştirmek, öğrenmelerine yardım etmek için ninnilere gereken önem verilmelidir. Bu yazıda ninnilerin özellikleri, yararları ve yapılacak çalışmalar ele alınmıştır.

2. Ninnilerin Özellikleri

Kültürümüzde ninnilerin tarihî bir geçmişi vardır. Ninni denilince uzun yıllar annenin ağlayan çocuğunu susturmak ve uyutmak için kendine özgü bir ezgiyle söylediği şiirler anlaşılıyordu. Ancak günümüzde bu anlayış değişmiş, ninnilerin daha farklı işlevlerinin olduğu ortaya çıkmıştır. Ninnilerin bebekleri uyutmanın yanında; bebekleri eğlendirmek, onları sevmek, iletişim kurmak ve özellikle onları eğitmek için de söylendiği anlaşılmaktadır. Metinler iyi tahlil edildiğinde ninnilerin bebekleri ve çocukları uyutmanın çok ötesinde, onları eğitmek için söylendiği açık bir biçimde ortaya çıkmaktadır (Demir, 2008). Görüldüğü gibi ninniler çocukları uyutma aracı değil tam tersine eğitme aracı olarak kullanılmaktadır.

Ninniler sade bir dille ezgili olarak söylenen şiirlerdir. Söyleyeni belli olmayan bu ürünlerin neredeyse tümü kadınlar tarafından üretilmiştir. Ninnilerdeki sözler annenin o andaki ruh hâlini yansıtmaktadır. Anne mırıldandığı ninnilerde beklentilerini, acılarını, kaygılarını, sorunlarını, güven ve umutlarını ifade etmektedir. Böylece ninniler hem şiirsel özellikler hem de annenin bilgi, deneyim ve ruhsal durumunu içermektedir. Bu içerik, ninnilerle çocuğa aktarılmakta ve çocuğun zihninde depoladığı ilk bilgileri oluşturmaktadır. Anne aynı zamanda söylediği ninnilerle çocuğuna “Seni seviyorum, seni önemsiyorum, sana güveniyorum.” mesajlarını vermektedir. Anne şefkati ve sevgisiyle yoğrulan ninnilerle çocukta sevgi ve hoşgörünün temellerini atmaktadır. Kısaca anne kendi anlayışına göre çocuğunu ninnilerle eğitmektedir.

Bütün kültürlerde ninnilerin çocukları sakinleştirici etkisi bilinmektedir. Ancak çocuklar için ninnilerin daha farklı anlamları vardır. Ninni çocuklar için gözleri kapatmadan önce dinlenen ve öğrenilen bir sestir. Yavaş ilerleyen ritmi, tekrarlayan yapısı ve duygusal sözleriyle çocukta stresi azaltmakta ve uykuyu kolaylaştırmaktadır. Çocuğun gelişimini olumlu yönde etkilemektedir. Çocuk için ninni, uykuya hazırlanma sesidir. Bu ses stresi azaltmakta ve nefes alıp vermeyi düzenlemektedir. Bu ses çocuğun en iyi tanıdığı kişinin yani annesinin sesidir. Bu çok sıcak ve sevimli bir sestir. Bu ses çocukta korkuyu önleyen sihirli bir formüldür. Karanlık bir uğultunun ve korkunun çocuğu ele geçirmesine izin vermez. Ninnilerde çoğu zaman güven verici sözler bulunur. Bu sesler ve sözler çocuk için bir "güvenlik battaniyesi"dir. Battaniye çocukları dış dünyadan koruma aracıdır. Çocuk koktuğunda battaniyeyi başına çeker ve kendini güvende hisseder. Ninniler de böyledir. Çocuklara güven verir, korku ve endişeleri önler, dış dünyaya karşı korur (Leydier, 2007; Durand, 2007). Ninniler, hayat boyu çocuğa eşlik eder, zorluklar karşısında güç verir ve engelleri aşmasına yardım eder.

3. Ninnilerin Yararları

Ninniler çocukların dil, zihinsel, duygusal, sosyal ve bedensel gelişimlerine önemli yararlar sağlamaktadır. Bu yararlardan bazıları şöyle sıralanmaktadır. Leydier'e göre çocuklara ninni ya da şarkı söylemek;

- Çocuğu yatıştırır ve uykuya hazırlar,
- Süt emmesini artırır ve beslenmeyi düzenler,
- Uyku öncesi çocuğun kendini daha iyi hissetmesini sağlar,
- Güvence oluşturur,
- Çocuğun düzenli gelişimini sağlar,
- Çocuğu aktifleştirir ve canlılık kazandırır,
- Zihnini daha erken geliştirir,
- Dil gelişimini hızlandırır (Leydier, 2007).

Araştırmalar ninnilerin yararlarını üç ana grupta toplamaktadır. Bunlar aile, iletişim ve gelişim açısından yararlar olarak sıralanmaktadır.

Aile açısından yararları: Ninnilerin ritim ve müzikal yapısı çocuğu etkilemekte, sakinleştirmekte ve rahatlamasını sağlamaktadır. Çocuğun yavaş yavaş heyecan seviyesini düşürmekte, uyku, beslenme ve gelişimini iyileştirmektedir. Bu durum çocuğun yaşadığı sıkıntı ve hastalıkları azaltmakta, ailenin de rahatlamasını sağlamaktadır.

İletişim açısından yararları: Ninni anne ile çocuk arasındaki ilk iletişimdir. Anne ninnilerle çocuğuna seslenmekte, onunla iletişim ve etkileşim kurmaktadır. Her akşam çocuğa ninniler söylenmesi ve tekrarlanması, ailedeki düzen ve kararlılığın göstergesidir. Ninniler zamanla anne ve çocuk arasında ortak bir kültür oluşturmaktadır. Şiirsel ve duygulu sözler çocuğun çok sayıda ifade ve kelime öğrenmesini getirmektedir. Ninniler çocuğun sözlü gelenekle tanışmasını sağlamaktadır. Anne mırıldanarak ninnilerde beklentilerini, sevinç ve umutlarını, acılarını, kaygılarını ifade eder. Çocuğuna güven mesajları verir. Bazen ninnilerde annenin ruh hâline göre çocuğu korkutucu, tehdit edici sözler ve bağırımlar da olabilir. Ancak araştırmalar çocukların genellikle eğlenceli ninnileri tercih ettiklerini göstermektedir. Kısaca ninniler annenin çocuğuyla iletişim kurmasına yardım etmektedir.

Gelişim açısından yararları: Ninniler bebeğin dil, zihinsel, duygusal ve bedensel gelişimine önemli katkılar sağlamaktadır. Yatmadan önce ninni, çocuğu uykuya hazırlamakta, güven vermektedir. Ninniler, erken yaşlarda zihin gelişimine yardımcı olmakta, uzun vadeli güven vermekte, çocukta kişiliğin gelişimine ve yapılanmasına yardım etmektedir. Aynı zamanda

hayal gücünü harekete geçirmekte ve gerçeklerden hayallere götürmektedir (Leydier, 2007). Kısaca çocukların dil, zihinsel, duygusal, sosyal ve bedensel gelişimlerine önemli katkılar sağlamaktadır. Ninnilerin yararları aşağıda sırasıyla verilmektedir.

3.1. Zihinsel Gelişim Açısından Ninniler

İnsan yaşamının ilk yıllarında beyin yapısı ve zihin fonksiyonlarının gelişimi çok hızlı olmaktadır. OCDE'nin 2007 raporuna göre çocuklarda ilk altı yıl beyin sistemi hızla gelişmekte, altı yaşında beyin gelişiminin % 90'ı tamamlanmaktadır. Bu yaşlarda dil öğrenme kapasitesi üst düzeye çıkmaktadır. Özellikle 4-6 yaşlarında beynin her iki lobu birlikte kullanılmaya başlanmakta ve çocuk birden fazla dili öğrenebilecek zihin yapısına ulaşmaktadır (OCDE, 2007). Bu gelişim süreci, aile ve okul öncesi eğitiminde dikkate alınmalı ve gerekli etkinlikler özenle yürütülmelidir.

Yeni doğan bebeğin beyninde ortalama 100 milyar nöron vardır. Bu nöronlar doğumdan itibaren hızla gelişmeye, birbirleriyle bağ kurarak bebeğin görme, işitme, hareket etme, heyecan duyma gibi işlemlerini kontrol etmeye başlarlar. Nöronlar dışarıdan gelen uyarıcıların tekrar edilmesiyle harekete geçmekte, uygun uyarıcılar olmaması hâlinde nöronlar arasında bağ kurulmamakta ve bazı nöronlar giderek körelmektedir. Beyin "Kullanılan gelişir, kullanılmayan körelir." ilkesine göre çalışmaktadır. Bu nedenle bebeklerin yaşamın ilk yıllarında anne ve babalarıyla etkileşmesi, onları görmesi, seslerini duyması, kokularını alması, söylediklerini dinlemesi, nöronları harekete geçirmekte ve beynin hızla gelişmesini sağlamaktadır. Bu işlemler bebeğin öğrenme, düşünme ve anlama becerilerinin gelişimi açısından da önemli olmaktadır.

Beyin araştırmacıları, çocuklarda beyni geliştirmek için yapılacak etkinlikler ve dikkat edilecek bazı kurallar belirlemişlerdir. Bu kuralların başında bebekle konuşmak, ninni ve şarkı söylemek ve hikâye okumak gelmektedir (Institut Canadien de la Santé Infantile, 2008). Bu etkinlikler bebeklerde beynin çeşitli bölümlerini harekete geçirmekte ve beyin gelişimini hızlandırmaktadır. Bebeğin çeşitli kelimeler duyması, annesinin söylediği ninnileri ve ninnilerde tekrarlanan kelimeleri defalarca dinlemesi, bir uyarıcı olmakta ve beynin çoğu bölümünü harekete geçirmektedir. Bu durum bebekte dil ve zihin gelişimini hızlandırmaktadır (Institut Canadien de la Santé Infantile, 2008). Bu nedenle anne ve babalara, okul öncesi öğretmenlerine, bebek bakıcılarına çocukta beynin nasıl geliştiğini öğretilmeli, bebekle konuşma, ninni ve şarkı söyleme, hikâye okuma etkinliklerine ağırlık vermelidir. Bu konuda çoğu ülkede eğitim çalışmaları yapılmakta ve ailelere eğitici broşürler dağıtılmaktadır.

Ninniler sadece beyni geliştirmekle kalmamakta aynı zamanda "dikkat ve anlama becerileri"ni de geliştirmektedir. Sürekli tekrarlanan ninniler

çocuğun seslere, ses ayrıntılarına, hece ve kelimelere dikkat etmesini, bunları tanımasını zorunlu kılmaktadır. Bu süreçte çocuk annesini dikkatle izlemekte, söylediklerine eşlik etmekte, sözleri anlamaya çalışmaktadır. Bu işlemler çocuğun sözlere ve seslere dikkat etmesini ve dikkat becerilerini geliştirmesini sağlamaktadır. Ayrıca çocuğun ninnilerdeki heyecanı hissetmesine, ipuçlarını yakalamasına ve anlamasına yardım etmektedir. Kısaca ninniler çocuklarda anlama becerilerini geliştirmeye ve anlamı yapılandırmaya da önemli katkılar sağlamaktadır.

3.2. Erken Doğan Bebekler ve Ninniler

Ninnilerin erken doğan bebeklerde tedavi edici özelliklere sahip olduğu çeşitli araştırmalarda ortaya çıkmıştır. Erken doğan bebeklerde ninniler stresi iyileştirmekte, emmeyi artırmakta, beslenmeye ve nefes alıp vermeye katkı getirmektedir. Aynı zamanda ailesiyle bir iletişim ve etkileşim aracı olmaktadır. Ninniler sadece erken doğan bebeklerde değil gelişim yetersizliği olan çocuklarda da olumlu sonuçlar vermektedir. Kanada’da yürütülen bazı araştırmalarda ninniler psikolojik sorunlar yaşayan çocuklarda bir güven ortamı yaratmak için kullanılmaktadır.

Uzun yıllar erken doğan bebeklerde sinir sistemi yeterince gelişmediği için acıyı hissetmedikleri söyleniyordu. Ancak yeni araştırmalar tam tersine erken doğan bebeklerin acıya duyarlı olduklarını ortaya koymuştur. Erken doğan bebekler yaşamlarının ilk günlerini anne kucağı yerine hastanede yoğun ışık altında, bedeni çeşitli acılı işlemlere boyun eğerek stresli bir biçimde geçirmektedir. Amerikalı araştırmacılar 23- 42 haftalık erken doğan 54 bebeği gözlemlemiş ve bu bebeklerin yaşamlarının ilk haftasında 3000 civarında ağrı ve acı veren işleme maruz kaldıklarını belirlenmiştir. Bunlar kan örneği alma, serum takma, iğne yapma vb. işlemlerdir. Ağrı ve acı, erken doğan bebeklerin gelişimi açısından büyük sorun olmaktadır. Bunu önlemek için araştırmacılar önce erken doğan bebeklerin ağrı hissettiğini gösteren işaretleri belirlemişlerdir. Bunlar yetişkinde olduğu gibi gözleri sıkma, kaşları kaldırma, ağız ve yüz hareketleri, ağlama vb. olmaktadır. Ancak araştırmacılar daha iyi sonuçlara ulaşmak için nefes alıp verme ve kalp atış hızını da ölçüt olarak almışlardır.

Erken doğan bebeklerde ağrıyı azaltmak için eskiden beri “kanguru yöntemi” yani annenin bebeği kucağına alma yöntemi kullanılmaktadır. Bu araştırmada Isabelle Tremblay, erken doğan bebeklerde ağrıyı azaltmak için ninnilerden yararlanmıştır. Bu amaçla erken doğan bebeklere, kan örneği alma öncesi ve sırasında yaklaşık yirmi dakika ninni dinletilmiştir. Acı ya da ağrı hissetme durumlarını yüz işaretlerinden belirlemek için kan örneği alma süreci kamera ile kaydedilmiştir. Kalp ve solunum durumları ölçülmüştür. Araştırma sonunda ninni dinleyen bebeklerin diğer gruba göre daha hızlı geliştikleri ve kilo aldıkları görülmüştür. Ninni dinletilen bebeklerde uyku-uyanıklık durumu, uyku düzeni ve süresi, stres durumu iyileşmeye

başlamıştır. Ninniler erken doğan bebeklerde nefes alıp vermeyi ve kalp atış düzenini de iyileştirmiştir. McGill Üniversitesi UdeM Psikoloji Profesörü Michael Sullivan ve Johnston Celeste tarafından yönetilen ve Isabelle Tremblay tarafından gerçekleştirilen bu araştırmada, erken doğan bebeklere daha fazla ninni dinletilmesi önerilmiştir (Tremblay, 2006). Daha sonraki çalışmalarda ise “Erken doğan bebeklerin de ninni dinleme hakkı vardır.” görüşü gündeme getirilerek yayılmaya başlanmıştır.

3.3. Dil Gelişimi Açısından Ninniler

Dille ilgili yeni araştırmalar, bebeklerin anne karnında 5. aydan itibaren sesleri fark ettikleri, gürültülere, müziğe, sözlere tepki gösterdiklerini, sesleri ve sık tekrarlanan kelimeleri tanıdıklarını göstermektedir. Doğum öncesi okunan metinleri, doğduktan sonra tanıdıkları, anne ve babalarının adını bilerek doğdukları ortaya çıkmıştır. Stern, Boysson-Bardies, Rondal gibi araştırmacılar, bebeklerin sözlerin özelliklerini, ritmini, tonunu ve dil yapısını anne karnında öğrendiklerini açıklamaktadırlar. Kısaca bebekler sesleri, dille ilgili bazı bilgileri ve kelimeleri öğrenerek doğmaktadırlar(Güneş, 2007, c).

Bu araştırmalar üzerine bazı ülkelerde 2000 yılından bu yana “anne karnında eğitim programları” uygulanmaktadır. Bu programlara bebek bekleyen anneler 5. aydan itibaren alınmakta, bazı sesleri yüksek sesle tekrarlama, ninni ve şarkı söyleme, kitap okuma gibi etkinlikler yaptırılmaktadır. Ayrıca anne adaylarına çeşitli ninni ve şarkıları nasıl söyleyecekleri, bebekle nasıl konuşacakları, haftada bir saat uygulamalı olarak öğretilmektedir. Bu uygulamalara doğum sonrasında da devam edilmektedir. Anne karnında eğitim programının ilk 5 yılını değerlendiren Audemard Bourdais’a göre, bu programlar çok yararlı olmakta, anne ve çocuklara önemli katkılar getirmektedir. Bu programların, özellikle bebeklerin dil gelişimine yardım ettiği, bebeklerin doğum sonrasında aynı ninnileri duyduklarında gözlerini açtıkları, dikkatle dinledikleri ve çeşitli hareketlerle eşlik ettikleri belirlenmiştir (Audemard Bourdais, 2008).

Günümüzdeki çoğu araştırmaya göre bebekler, annesinin sesini tanıyarak doğmaktadır. Doğum sonrasında ise bebeklerin, başka kadınların yerine kendi annelerinin sesini dinlemek istedikleri ortaya çıkmıştır (Güneş, 2007, a, c). Bu süreçte bebekler annelerinin söyledikleri ninni veya şarkıların ritmine eşlik etmekte, bunları kendi dil evreni içinde tekrarlamakta ve kendilerine özgü bir müzik repertuarı oluşturmaktadır. Bu repertuar ileride çocuğun konuşma ve dil öğrenmesi açısından bir kaynak olmaktadır.

Ailede bebeğin yanında konuşulması bebekle sözlü iletişime girildiği anlamına gelmektedir. Bu durum bebeğin dikkatini çekmekte ve özellikle annenin konuşması bebeği cesaretlendirmektedir. Bebek, annesinin sözlerini ses tonundan, mimiklerden, hareketlerden, vb. anlamaktadır. Annenin veya

yetişkinlerin bebekle sürekli konuşmaları, bebeğin dil öğrenmesi için uygun bir ortam oluşturmakta ve bebekleri dil yönüyle beslemektedir. Konuşulan bir ortamda yaşayan bebek, kısa süre içinde duyduğu kelimeleri seslendirmeyi denemekte; sesleri birleştirerek, çağıldayarak isteklerini ifade etmeye çalışmaktadır. Böylece hem dili hem de çevresindekileri öğrenmeye, heyecanlarını, duygularını, isteklerini, vb. sözlü olarak aktarmaya başlamaktadır (Boileau, 2002, Kirady, 2000). Bu süreçte anne, bebeğiyle konuşmalarına dikkat etmeli, onu iletişimin merkezine yerleştirmelidir. Çeşitli kelimeler ve cümleler kullanarak, ninniler söyleyerek iletişimi zenginleştirmelidir.

Çocuklara ninni ve şarkılar söylemek, sesleri, heceleri ve kelimeleri iyi öğrenmelerine, giderek konuşmayı öğrenmelerine yardım etmekte ve bu becerileri ömür boyu kullanmalarını sağlamaktadır. Çocuklar yaşamlarının ilk aylarında henüz annelerinin tüm söylediklerini anlayacak düzeyde değildir. Çoğu kelimenin anlamını keşfedemezler. Ancak ninni, şarkı ve konuşmalar çocukta dil becerilerinin alt yapısını hazırlamakta ve hızlı gelişmesine katkı sağlamaktadır. Bu süreçte çocukların ninnilere ve şarkılara eşlik etmeleri sağlanmalıdır. Aynı hikâyeleri ve şarkıları söylemek anneler için sıkıcı olabilir. Ancak çocuklar bunları tekrar tekrar dinlemekten zevk alırlar. Bu tekrarlar onların dili ve kelimeleri daha iyi öğrenmelerine yardım etmektedir. Bu nedenle çocukların sevdiği ninniler tekrar tekrar söylenmelidir (Institut Canadien de la Santé Infantile, 2008).

3.4. Kelime Öğrenme Sürecinde Ninniler

Son yıllardaki araştırmalarda bebeklerin dil öğrenmelerine ilişkin ilginç bulgular ortaya çıkmaktadır. Bu araştırmalar bebeklerde dil öğrenmenin çeşitli aşamalarda gerçekleştiğini, bu aşamaların dilin ses özelliklerini keşfetme, sesleri tanıma ve ayırt etme, sesleri birleştirme, hece ve kelimeleri fark etme olarak sıralandığını göstermektedir. Buna göre bebekler önce dilin melodik ve ritimsel özelliklerini keşfetmekte ve sesleri sınıflandırmaya başlamaktadır. Örneğin dört günlük bebekler Japonca ve İngilizceyi birbirinden ayırabilmektedir. Ardından 4-6. aydan itibaren bebekler dildeki seslileri ve sessizleri fark etmeye başlamaktadır. Kuhl, Williams, Lacerda, Stevens ve Lindblom yaptıkları araştırmalarda 6 aylık bebeklerin ana dillerindeki seslileri ve sessizleri ayırt ettiklerini ortaya çıkarmışlardır (Dehaene-Lambertz, Ooijen, 2002). Yani bebekler ilk aylarda dilde kullanılan bütün sesleri birbirinden ayırabilmektedirler. Daha sonra 6-9. aylardan itibaren bebekler dillerinin ses kurallarına göre sesleri birleştirmeyi ve sıralamayı öğrenmektedir. Seslerin sıralanışına göre de hece ve kelimeleri tanımaya başlamaktadırlar.

Sözlü kelimeleri tanıma çok zor bir işlemdir. Bu becerinin bebeklikten itibaren nasıl geliştirildiği ve çocukların sözlü kelimeleri nasıl tanıdıkları hep merak konusu olmuştur. Son yıllarda bu konuda önemli araştırmalar

yapılmıştır. Konuşulan dilde kelimeler peş peşe sıralanmakta, ses ve anlam yönüyle süreklilik sağlanmaktadır. Kelimelerdeki seslerinin peş peşe sıralanması, kelimeler arasında duraklama ve ses boşluklarının olmaması sözlü kelimeleri tanımayı güçleştirmektedir. Söylenen cümlelerde kelimelerin başını ve sonunu işaret eden ögeler bulunmamaktadır. Oysa yazılı metinlerde kelimeler boşluklarla bir birinden ayrılmakta ve yazılı kelimeleri tanıma daha kolay olmaktadır. Peki bebekler cümlelerdeki kelimeleri nasıl keşfetmektedirler?

Gleitman ve Wanner'in araştırmalarına göre bebekler kelimelerin melodik ve ritimsel yapılarını inceleyerek kelimeleri tanımaktadırlar. Yani bebekler işittikleri kelimelerin melodik ve ritimsel özelliklerinden hecelerini belirlemekte, hecelerini seslerini birleştirerek kelimeyi tanımaktadır. Bu süreçte kelimenin son hecesinin uzatılarak söylenmesi ve son heceye vurgu yapılması sözlü kelimeleri tanımayı kolaylaştırmaktadır. Bu tekniklerin ne derecede etkili olduğunu belirlemek için Safran, Aslin ve Newport 8 aylık bebeklerle bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırmada dört kelime bebeklere hecelerinin yerleri değiştirilerek farklı biçimde verilmiştir. Örneğin "bitako, kotabi, takobi" gibi. Aynı hecelerden oluşan bu kelimeleri bebeklerin rahatlıkla ayırdıkları ortaya çıkmıştır (Dehaene-Lambertz, Ooijen, 2002).

Bu araştırmalar bebeklerin kelimeleri anlamını öğrenmeden önce ses biçimlerinden fark ettiklerini göstermektedir. P. Jusczyck, çeşitli araştırmalarla 7 aylık bebeklerin işittikleri kelimelerin anlamını öğrenmeden önce ses biçimlerini defalarca tekrarladıklarını ortaya koymuştur. Bu araştırmalar bebeklerin dinledikleri sözlerde sık tekrarlanan kelimelerin önce ses biçimlerini öğrendiklerini göstermektedir. Bebekler kelimeleri önce ses yoluyla tanımakta, ardından bunları bir anlamla birleştirerek kelimeleri öğrenmektedir. Bu yolla birkaç ay içerisinde çok sayıda kelime öğrenerek zihinsel sözlüklerini zenginleştirmektedir. Bu süreç çok kolay olmamakta, aileler ve çocuk eğitimcileri bu durumu fark etmemektedirler. Ancak bebekler bu süreçlerde büyük çabalar harcamaktadırlar (Dehaene-Lambertz, Ooijen, 2002). Bu aşamalarda çocuklara ninniler söylemek, kelimelerin melodik ve ritimsel yapılarını keşfetmeyi ve kelimeleri ses yoluyla tanımayı kolaylaştırmaktadır.

3.5. Ses Bilinci Geliştirme ve Ninniler

Ses bilinci, dilin seslerine duyarlı olma, kelimelerin seslerini tanıma, ayırt etme, ses ve heceleri birleştirme, değiştirme gibi becerilerin geliştirilmesidir (Gombert, vd. 2000). Ses bilinci, çocukları kelimenin ögeleri hakkında bilinçlendirmeyi amaçladığından, dilin sesleri üzerinde düşünme, tanıma, ayırt etme, dikkat etme, keşfetme, farkına varma gibi zihinsel işlemleri gerektirmektedir. Bu beceri sayesinde çocuk dikkatini kelimelere yoğunlaştırmakta, kelimeyi tanımakta, kelimenin seslerden ve

hecelerden oluştuğunu öğrenmekte, hecelerini ayırmakta, birleştirmekte, ses birimlerini kullanarak yeni kelimeler üretmektedir. Bu bilinç çocuğun okuma-yazma öğrenme sürecinde, sesleri harflerle eşleştirmesini, harfleri okuma ve yazmasını, giderek hece ve kelimeleri tanımasını getirmektedir. Bütün alfabetik dillerde sesler harflerle yazıldığı için ses bilinci eğitimi zorunlu görülmektedir. Ziegler ve Goswami “alfabetik dillerde okuma öğretimi için ses bilinci ve alfabetik ilkeleri yapılandırma çalışmalarının zorunlu bir öncelik olduğunu, hatta öğrenmenin kalbi olduğunu”, belirtmektedirler (Ziegler ve Goswami, 2005).

Rieben ve Perfetti “yaklaşık on beş yıldır ses bilinci üzerinde çalıştıklarını, çocukların kendi kendilerine bu bilinci geliştiremediklerini, ses bilincinin bir program çerçevesinde öğretilmesi gerektiğini” vurgulamaktadır. Özellikle okul öncesindeki çocuklar ses bilinci eğitimi almadan bu becerilerini geliştirememektedirler. Bu nedenle ses bilinci çalışmalarına okul öncesi başlanmalı, ses ve hece üzerinde özellikle durulmalı, çocuklara kelimenin hecelerini ve seslerini ayırma öğretilmelidir (Rieben ve Perfetti, 1989). Bu süreçte ninniler hem ses bilincini geliştirmeye hem de ses bilinci çalışmalarına önemli katkılar sağlamaktadır. Yani ninniler hem ses bilincini geliştirmede hem de ses bilinci çalışmalarında önemli bir araç olmaktadır.

Ses bilinci çalışmaları okula başlayan öğrencilerin bir taraftan ilkokuma-yazma öğrenmesini kolaylaştırmakta bir taraftan da zihinsel becerilerinin gelişmesine yardım etmektedir. Bir kelimeyi seslendirirken öğelerine ayırma, aynı seslerle-hecelerle başlayan veya biten kelimeleri bulma, sınıflama gibi işlemler, öğrencinin zihinsel becerilerini geliştirmesini sağlamaktadır. Baddeley, ses bilinci çalışmalarının çocukların zihinsel becerilerini güçlendirdiğini açıklamaktadır (Baddeley, 1992; Güneş, 2007).

Yine günümüz araştırmaları okuma-yazma öğrenme sürecinde dildeki seslerin önemine dikkat çekmektedir. Beyin araştırmalarında da bu durum vurgulanmaktadır. Sprenger-Charolles, okuma yazma öğrenme sürecinde nöronların önce sözlü dili ve buna dayalı olarak da yazılı dili daha iyi işlediklerini açıklamıştır. Yani okuma yazma öğrenirken sözlü dile dayalı kodlamalar kullanılmaktadır. Öğrenciler sözlü dildeki bilgi, anlam ve kodlamaları kullanarak yazılı dili öğrenmektedir. Sözlü dile dayalı kodlamalar, çocuğun hem zihinsel gelişimi hem de okuma öğrenmesi açısından değerli ve kalıcı olmaktadır (Güneş, 2007; Sprenger-Charolles, 2003). Ninnilerdeki seslerin zenginliği, sözlerin ritmi ve müzikal yapısı sözlü kodlamaları kolaylaştırmaktadır. Böylece anlama, zihinde yapılandırma ve öğrenme daha kolay olmaktadır. Kısaca ninniler okuma yazma öğretimine de önemli katkılar sağlamaktadır.

4. Sonuç ve Öneriler

Son yıllarda iş ve günlük yaşamdaki hızlı gelişmeler, görev ve sorumlulukların artması, çalışma sürelerinin uzaması gibi nedenlerden dolayı çoğu anne kültürümüzde önemli bir yeri olan ninnilere gereken ağırlığı vermemektedir. Bazı anneler iş yoğunluğu nedeniyle bebeğine zaman ayıramamakta, anne eve geldiğinde bebek çoktan uyumuş olmaktadır. Bazı anneler hem ninniye hem de nasıl söyleneceğini bilmemektedir. Bazı evlerde ise bebeklere radyo, televizyon, teyp gibi araçlardan çeşitli müzikler dinletilmektedir. Bunlar annenin doğal sesi kadar etkili değildir. Televizyondaki anlaşılmasız sözler, konuşmalar ve yapay müzik bebeğin zihnini beslememekte ve hatta hiç yararlı olmamaktadır.

Çocuklarımızın dil ve zihin becerilerini geliştirmek için kültürümüzün derinliklerini içeren ninnilere gereken önem verilmelidir. Doğum öncesinden başlamak üzere annelere hem çeşitli ninniler hem de ninnileri nasıl söyleyeceği öğretilmelidir. Annelere yönelik eğitim programları düzenlenmeli, bebeklerde dil ve zihin gelişimi hakkında bilgiler verilmelidir. Yeni doğan bebeklere dinletilmek üzere çeşitli ninni kaset ve CD'leri hazırlanmalı, ninni bilmeyen annelere ve bakıcılara verilmelidir. Hastanelerdeki erken doğan bebeklere ninniler dinletilmelidir. Ninni kasetleri hazırlarken Türkçenin ses yapısına ve ses bilinci ilkelerine dikkat edilmeli, uygun ninniler seçilmelidir. Böylece ninnilerimizle erken yaşlardan itibaren dil ve zihin becerileri gelişmiş, düşünen, anlayan, sorgulayan ve sorun çözen bireyler yetiştirmeye çalışılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Audemard Bourdais, Céline. (2008) Chant prénatal et familial “un massages autant q'un messages”, Fédération suisse des sages-femmes, 2-2008, 39. www.hebamme.ch/
- Baddeley, A. (1992). *La mémoire humaine : théorie et pratique*. Grenoble : PUG.
- Boileau, L. Danon. (2002). *Des enfants sans langage*, Paris, Odile Jacob.
- Dehaene-Lambertz G. , Ooijen B. Van (2002). *Le langage dans les premières années de la vie, nouvelles perspectives*, laboratoire de sciences cognitives et psycholinguistique, Paris
- Demir, Necati. (2008). *Avrupa'da Yasayan 0-6 Yas Grubu Türk Çocuklarına Türkçe ve Türk Kültürünün Öğretilmesinde Kullanılabilecek Bir Materyal: “Türk Ninnileri”*, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal of International Social Research, Volume 1/5 Fall 2008.
- Durand, Jacky (2007). *La berceuse, ce «doudou sonore»* Enfance. La psychiatre Karine Leydier a consacré sa thèse à cette «pratique intemporelle», Libération. fr. , 12. 10. 2007
- Elizabeth, Flusser. (2006). *Considérations autour de la berceuse*, in Les Cahiers de la musique à l'hôpital, mai 2006, n° 3.

- Gombert, JE. , Colé, P. , Valdois, S. , Goigoux, R. , Mousty, P. , Fayol, M. (2000). *Enseigner la lecture au cycle 2*. Paris : Nathan Pédagogie.
- Güneş, Firdevs. (2007, a). *Ses Temelli Cümle Yöntemi ve Zihinsel Yapılandırma*, Nobel Yay.
- Güneş, Firdevs (2007, c). *Türkçe Öğretimi ve Zihinsel Yapılandırma*, Nobel Yayınları.
- Güneş, Firdevs (2009). *Hızlı Okuma ve Anlamı Yapılandırma*, Nobel Yayınları.
- Institut Canadien de La Santé Infantile(2008). *Les Premières Années Durent Toute La Vie*, Ontario, Canada.
- Kirady, G. (2000). *La maternelle, école de la parole*, CRDP Pays de la Loire.
- Leydier, Karine. (2007) *Le Rôle des berceuses dans le développement psychique du nourrisson*, Université de Franche-Comté.
- OCDE. (2007). *Comprendre le cerveau : naissance d'une science de l'apprentissage*, 18. 06. 2007, CERİ, OCDE.
- Rieben, L. , Perfetti, C. H. (1989). *L'apprenti lecteur*. Lausanne : Delachaux et Niestlé.
- Sprenger-Charolles, (2003). *Apprentissage de la lecture et dyslexie*. L'apport des sciences cognitives. www. coridys. asso. fr
- Tremblay, Isabelle (2006). *La musique pourrait atténuer la douleur chez le prématuré* , Journal de Forum, Volume 41 - Numéro 1 - 28 août 2006.
- Ziegler, J. C. , Goswami, U. (2005). *Reading acquisition, developmental dyslexia, and skilled reading across languages: a psycholinguistic grain size theory*. Psychological Bulletin, 131(1), 3-29